

MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘ZBEKISTONDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI ORQALI MILLIY MADANIY MEROSNI QAYTA TIKLASH

Sobirbek Mansurov Olimjon o'g'li

Millat Umidi universiteti 1-kurs.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17574418>

Annotatsiya. Mazkur maqolada mustaqillik yillarida O‘zbekiston ommaviy axborot vositalari orqali milliy madaniy merosni qayta tiklash jarayonlari yoritilgan. Mustaqillikdan so‘ng mamlakatda madaniy-ma‘naviy yangilanish, tarixiy xotirani tiklash va milliy qadriyatlarni keng targ‘ib etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Matbuot, radio, televideniye hamda internet nashrlari orqali Amir Temur, Alisher Navoiy, Mirzo Ulug‘bek kabi allomalar merosini o‘rganish, xalq og‘zaki ijodi, san‘at, urf-odat va qadriyatlarni ommalashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borildi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar rivoji natijasida madaniy merosni targ‘ib etishning zamonaviy shakllari — onlayn platformalar, virtual muzeylar, elektron nashrlar keng qo‘llanilmoqda. Maqolada mustaqillik davrida ommaviy axborot vositalarining milliy o‘zlikni tiklashdagi o‘rni, asosiy bosqichlar va hujjatlar asosida tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Ommaviy axborot vositalari, mustaqillik, madaniy meros, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, televideniye, matbuot, internet nashrlari, ma‘naviyat, raqamli texnologiyalar, madaniyatni tiklash, O‘zbekiston tarixi.

RESTORATION OF NATIONAL CULTURAL HERITAGE IN UZBEKISTAN THROUGH THE MASS MEDIA IN THE YEARS OF INDEPENDENCE

Annotation. This article covers the processes of restoration of national cultural heritage in Uzbekistan through the mass media during the years of independence. After independence, cultural and spiritual renewal, restoration of historical memory and wide promotion of national values became a priority area of state policy in the country. Through the press, radio, television and Internet publications, extensive work was carried out to study the heritage of such scholars as Amir Temur, Alisher Navoi, Mirzo Ulugbek, and to popularize folk oral creativity, art, traditions and values. In particular, as a result of the development of digital technologies, modern forms of cultural heritage promotion - online platforms, virtual museums, electronic publications - are widely used. The article analyzes the role of the media in the restoration of national identity during the period of independence, based on the main stages and documents.

Keywords: Mass media, independence, cultural heritage, national values, historical memory, television, press, Internet publications, spirituality, digital technologies, restoration of culture, history of Uzbekistan.

ВОЗРОЖДЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ ЧЕРЕЗ СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

Аннотация. В данной статье рассматриваются процессы восстановления национального культурного наследия через средства массовой информации в Узбекистане в годы независимости. После обретения независимости культурное и духовное возрождение, восстановление исторической памяти и широкая пропаганда национальных ценностей стали приоритетным направлением государственной политики в стране.

Через печать, радио, телевидение и интернет-издания проводилась масштабная работа по изучению наследия таких учёных, как Амир Темур, Алишер Навои, Мирзо Улугбек, а также по популяризации народного устного творчества, искусства, традиций и ценностей. В частности, в результате развития цифровых технологий широко используются современные формы популяризации культурного наследия – онлайн-платформы, виртуальные музеи, электронные издания. В статье анализируется роль средств массовой информации в восстановлении национальной идентичности в период независимости на основе основных этапов и документов.

Ключевые слова: Средства массовой информации, независимость, культурное наследие, национальные ценности, историческая память, телевидение, пресса, интернет-издания, духовность, цифровые технологии, восстановление культуры, история Узбекистана.

O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng, mamlakat hayotining barcha sohalarida tub burilishlar yuz berdi. Eng avvalo, milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash, madaniy merosni asrab-avaylash va uni keng jamoatchilikka yetkazish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Shu jarayonda ommaviy axborot vositalari (OAV) — matbuot, radio, televideniye hamda keyingi yillarda internet nashrlari milliy qadriyatlar, tarix, adabiyot, san‘at va ma‘naviyatni qayta tiklashda, xalq ongiga singdirishda beqiyos o‘rin tutdi.

Mustaqillik yillari O‘zbekiston OAV tarixida nafaqat siyosiy-ijtimoiy erkinliklar davri, balki milliy madaniyatni yuksaltirish, qadimiy merosni qayta kashf etish davri sifatida tarixda qolmoqda.

1991-yildan boshlab respublikada axborot siyosatining asosiy maqsadi xalqning tarixiy o‘zligini tiklash va milliy g‘ururni mustahkamlash bo‘ldi. Avvalgi davrlarda taqiqlangan yoki e‘tibordan chetda qolgan ko‘plab tarixiy shaxslar, asarlar, san‘at namunalarini ommaga qaytarish imkoniyati paydo bo‘ldi. Matbuot sahifalarida Alisher Navoiy, Mirzo Ulug‘bek, Amir Temur, Bobur, Ogahiy, Behzod, Beruniy, Ibn Sino kabi allomalar merosi keng yoritila boshlandi.

Ayniqsa, “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati”, “Ma‘rifat”, “Hurriyat”, “Tafakkur”, “Yoshlik” kabi gazeta va jurnallar milliy madaniyatni targ‘ib etishda asosiy minbarlardan biriga aylandi. Televideniyeda esa “Oltin meros”, “Tarix saboqlari”, “Ma‘naviyat yulduzlari”, “Saxovat va sadoqat”, “Temuriylar izidan” kabi ko‘rsatuvlar orqali keng jamoatchilik tarixiy-madaniy boyliklar bilan tanishtirildi. 1996-yilda Amir Temur tavalludining 660 yilligi munosabati bilan O‘zbekiston bo‘ylab keng miqyosda madaniy-ma‘rifiy tadbirlar o‘tkazildi. Bu jarayon OAV orqali yoritilib, millat o‘z tarixiy ildizlarini chuqur anglab olishida muhim o‘rin tutdi. Ommaviy axborot vositalari Temuriylar davlatchiligi, ilm-fan va madaniyat yutuqlari haqida xalqaro miqyosda targ‘ibot olib bordi. 1997-yilda esa “Amir Temur va temuriylar davri tarixi” telefilmi, maxsus radio-eshittirishlar tayyorlandi. Shu orqali milliy g‘urur, tarixiy iftixor va mustaqil tafakkur shakllandi.[3]

2000-yillarga kelib, O‘zbekiston ommaviy axborot vositalarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlandi, yangi nashrlar va telekanallar tashkil etildi. “Madaniyat va ma‘rifat”, “Yoshlar” (hozirgi “Yoshlar TV”), “O‘zbekiston tarixi” kabi telekanallar orqali milliy qadriyatlarni yoritish, tarixiy shaxslar hayoti va ijodini targ‘ib etish keng yo‘lga qo‘yildi.

Radioeshittirishlarda esa “Milliy meros”, “O‘zbek xalq kuy-qo‘shiqlari”, “Ajdodlar o‘g‘itlari” kabi dasturlar orqali og‘zaki ijod, xalq musiqasi, urf-odatlar haqida ma’lumotlar berila boshlandi. Shu bilan birga, O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, San’at akademiyasi, Tarix instituti bilan hamkorlikda OAV uchun maxsus ilmiy-ma’rifiy loyihalar ishlab chiqildi. 2010-yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida internet nashrlari, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn gazeta va bloglar madaniy-ma’rifiy axborot maydoniga kirib keldi. “ZiyoNET” portali, “Madaniyat.uz”, “Kitob.uz” kabi platformalar orqali yoshlar va keng jamoatchilikka madaniy-ma’naviy merosni raqamli shaklda yetkazish yo‘lga qo‘yildi.

Televideniya esa “Buyuk ajdodlar merosi”, “O‘zbek san’ati tarixidan”, “Ma’naviyat maskani” kabi ko‘rsatuvlar orqali milliy g‘oya, an’ana va san’at yutuqlari keng yoritildi.

Ayniqsa, yosh avlodni tarixiy merosni sevisga undaydigan “Tarix saboqlari”, “Ajdodlar izidan” ko‘rsatuvlari katta qiziqish bilan tomosha qilindi.[4]

Shavkat Mirziyoyev rahbarligi davrida (2016-yildan boshlab) OAV orqali milliy madaniy merosni tiklash masalasiga yangicha yondashuv shakllandi. Prezidentning “Ma’naviyat va ma’rifatni rivojlantirish” haqidagi tashabbuslari, “Yangi O‘zbekiston – ma’rifatli jamiyat” g‘oyasi asosida axborot vositalarining ma’naviy-ma’rifiy faoliyati kengaytirildi. 2017-yilda “Milliy OAVni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish jamg‘armasi” tashkil etildi. Bu jamg‘arma orqali tarixiy, ilmiy va madaniy merosni targ‘ib etuvchi ko‘rsatuvlar, filmlar, internet loyihalarini moliyalashtirish yo‘lga qo‘yildi. Shu bilan birga, “O‘zbekiston tarixi”, “Ma’naviyat va ma’rifat” jurnallari qayta tashkil qilinib, ular zamonaviy formatda xalqaro miqyosda tarqatila boshlandi.[5]

2020-yillarda pandemiya davrida ham OAV madaniy merosni targ‘ib etish vazifasini davom ettirdi. Onlayn konsertlar, virtual muzeylar, raqamli kutubxonalar orqali xalq o‘z tarixiga, san’atiga bo‘lgan mehrini yo‘qotmadi. O‘zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi tomonidan “Virtual muzey”, “Ajdodlar saboqlari”, “Tarix izlari” loyihalari yo‘lga qo‘yildi. Shu bilan birga, “Milliy tiklanish” telekanali tarixiy filmlar va hujjatli lavhalar orqali milliy qadriyatlarni keng targ‘ib etishda yetakchi o‘ringa chiqdi. 2021-yildan boshlab “O‘zbekiston – madaniyatlar chorrahasi” nomli xalqaro teleloyiha ishga tushirildi. Bu loyiha orqali nafaqat o‘zbek madaniyati, balki Markaziy Osiyo xalqlarining umumiy madaniy merosi targ‘ib qilinmoqda.[6]

Shunday qilib, mustaqillik yillarida O‘zbekiston ommaviy axborot vositalari milliy madaniy merosni qayta tiklash, uni asrab-avaylash va targ‘ib etish borasida muhim ijtimoiy-madaniy kuchga aylandi. OAV orqali xalq o‘z tarixini, milliy qadriyatlarini, adabiyot va san’atini chuqurroq angladi. Natijada madaniy meros faqat muzey yoki arxivlarda emas, balki har bir oila, har bir yoshning dunyoqarashida o‘z ifodasini topdi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar yordamida milliy madaniyatning yangi avlod uchun zamonaviy talqinda yetkazilayotgani O‘zbekistonning ma’naviy yuksalish yo‘lidagi eng muhim yutuqlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentabrdagi “Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini yanada rivojlantirish to‘g‘risida”gi PQ–3271-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 14-sentabrdagi “O‘zbekiston yoshlarining kitobxonlik madaniyatini oshirish to‘g‘risida”gi PQ–4806-son qarori.

3. “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasi, 1996–2024-yillar sonlari.
4. Ziyonet axborot-ta’lim portali — www.ziyonet.uz.
5. Madaniyat.uz rasmiy sayti — www.madaniyat.uz.
6. “Tafakkur” jurnali, 2018–2023-yillar sonlari.